

Boldizsár Anna - Koroknai Péter

Hogyan állíthatjuk az FDI-t a felzárkózás szolgálatába - a minőségre és a beágyazhatóságra helyezük a hangsúlyt

Egy ország sikeres és fenntartható felzárkózásának a belföldi megtakarítások mellett kulcseleme lehet a közvetlen külföldi működőtőke (FDI) bevonása. Hozzájárul az exportorientált növekedéshez, a termelékenység javulásához, illetve erősítheti a technológiai és tudástranszferet. A külső forrásbevonásnak ugyanakkor ára van – még a sokszor kedvezőnek tekintett FDI forrásoknak is, ami a profitkiáramlás mellett az alacsony hozzáadott érték arányban is tetten érhető. Emiatt a közvetlen tőke bevonása során a mennyiségi jellemzők helyett kiemelt figyelmet érdemel az FDI minősége, hogy azok gazdaságfejlesztési célokat szolgáló, jól hasznosuló beruházásokat finanszírozzanak.

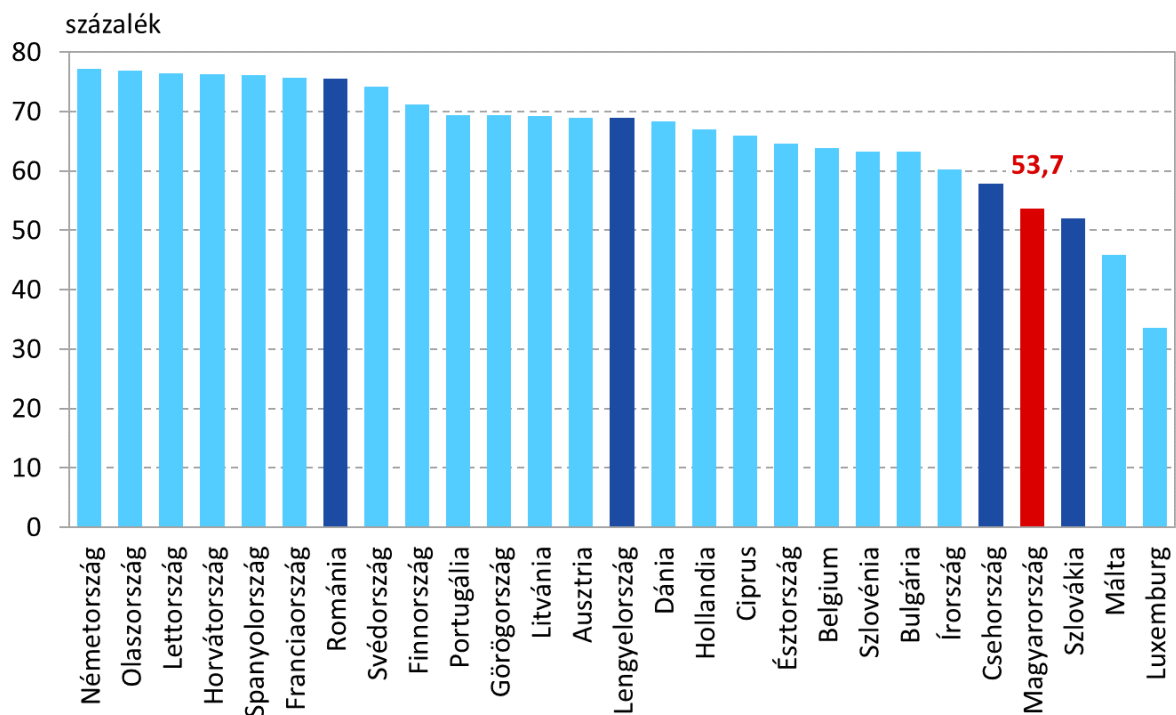
Az FDI-források jól hasznosítva kulcsszerepet játszhatnak egy gazdaság sikeres felzárkózásában. Múltbeli és nemzetközi tapasztalatok alapján az FDI-források bevonásával elérhető hozzáadott-érték növekedés, innováció, technológia- és tudástranszfer a gazdasági felzárkózás egyik kulcstényezője lehet. A külföldi tőkebevonás előnyeinek kihasználása – és kockázatainak minimalizálása – érdekében azonban nem elegendő önmagában az FDI mennyiségére koncentrálni. A forrásbevonás vizsgálatakor az elérhető gazdasági előnyöket a költségekkel együtt szükséges mérlegelni.

A külföldi működőtőke – a régió országaihoz hasonlóan Magyarországon is – jelentős szerepet tölt be a gazdaság működésében. Bár a külföldi tulajdonú vállalatok a hazánkban tevékenykedő vállalatok mindössze 2,2 százalékát teszik ki, a hazai termelés több mint felét adják. Az FDI-források fontos szerepet töltenek be a beruházások finanszírozásában is: a Magyarországra érkező közvetlen tőke az elmúlt 5 évben átlagosan a GDP 4 százalékát tette ki. E források hasznosulásának értékeléséhez a mennyiségi jellemzők mellett fontos ugyanakkor a minőségi ismérvek vizsgálata is. Az FDI-források az ipari és szolgáltató ágazatok széles körébe áramlanak, amelyek közül a vegyipar, az elektronika, a járműgyártás és a villamos berendezés-gyártás kiemelkedő. Ezek az ágazatok jellemzően alacsonyabb hazai gazdaságba történő beágyazottsággal és magas importtartalommal termelnek, illetve az ipari villamosenergia és földgáz igény jelentős részét is ezek az ágazatok támasztják.

Az FDI-bevonás hátrányaira világítanak rá az olyan, nemzetközi összevetésben lemaradást jelző minőségi mutatók, mint az export hazai hozzáadott értéke. A

jelentős mértékben exportra termelő külföldi tulajdonú vállalatok alacsony hazai hozzáadott érték arányát mutatja, hogy a magyar export alig több mint fele származik belföldi előállításból, ami EU-s összevetésben az egyik legalacsonyabb érték (1. ábra). A külföldi vállalatok körében kevésbé jönnek létre hazai beszállítói hálózatok, így a hazai gazdasági szereplőkkel való kapcsolódás, a beágyazottság alacsony. Jellemzően magas importhányad mellett valósulnak meg beruházásaik, és vélhetően az alapanyagbeszerzések is külföldről történnek, míg a hazai termelés végeredményét, a készterméket külföldre értékesítik. A nemzetközi összevetésben is alacsony hazai hozzáadott érték arány, illetve kicsi beágyazottság és magas importhányad az ország „összeszerelő üzem” jellegét erősíti.

1. ábra: A hazai hozzáadott érték a bruttó exportban

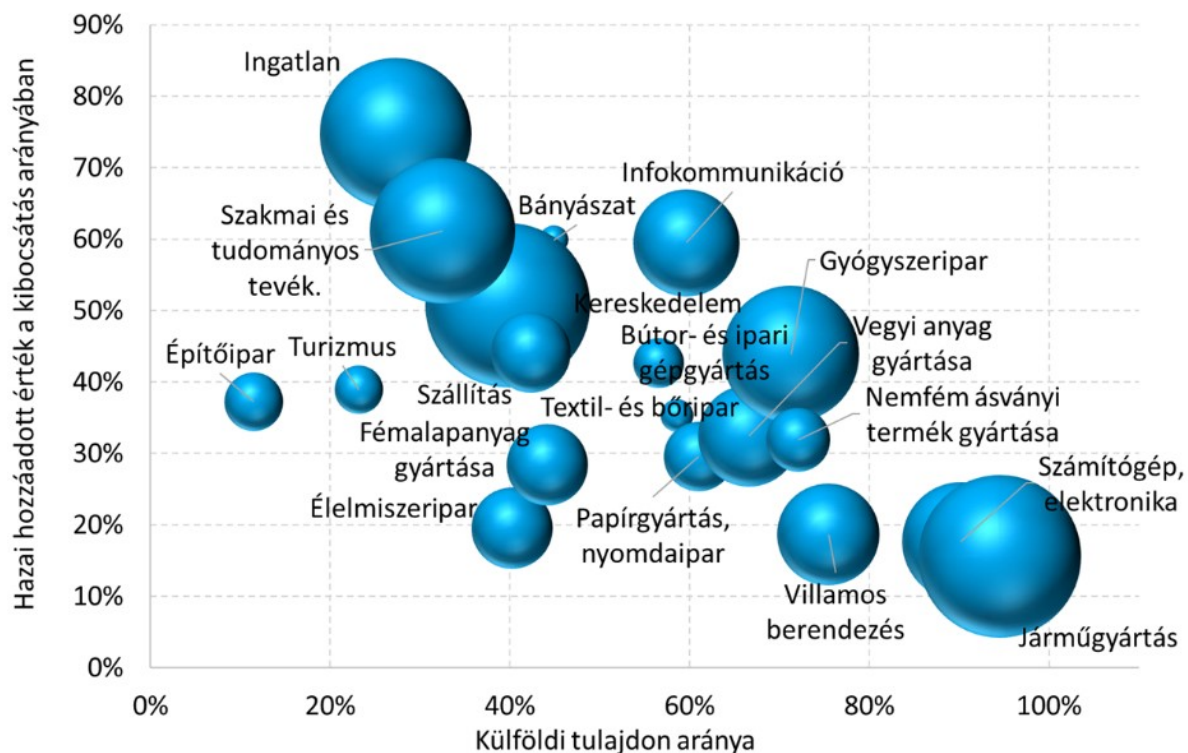

Forrás: OECD TiVA alapján MNB, 2018

Ágazati bontásban vizsgálva is látható, hogy a magasabb külföldi tulajdoni arány jellemzően alacsonyabb hozzáadottérték-tartalommal jár együtt. A korábban említett tényezők miatt azokban az ágazatokban, ahol magas a külföldi tulajdon aránya, jellemzően alacsonyabb a hazai hozzáadott érték arány, míg azokban, ahol nagyobb arányban tevékenykednek belföldi vállalatok, a hazai hozzáadott érték is magasabb (2. ábra). Az olyan, magasabb képzettségű munkaerőt és fejlettebb technológiát igénylő ágazatok, mint az ingatlan, a szakmai és tudományos tevékenység, az infokommunikáció „hagyományosan” magas hozzáadott értékű ágazatok. Az ilyen

ágazatokra építő gazdasági modell, a magasabb hozzáadott értékű, iparágak súlyának növekedése elősegítheti a gazdasági felzárkózást.

2. ábra: Az egyes ágazatok külföldi tulajdoni aránya és hozzáadott értéke (2021)

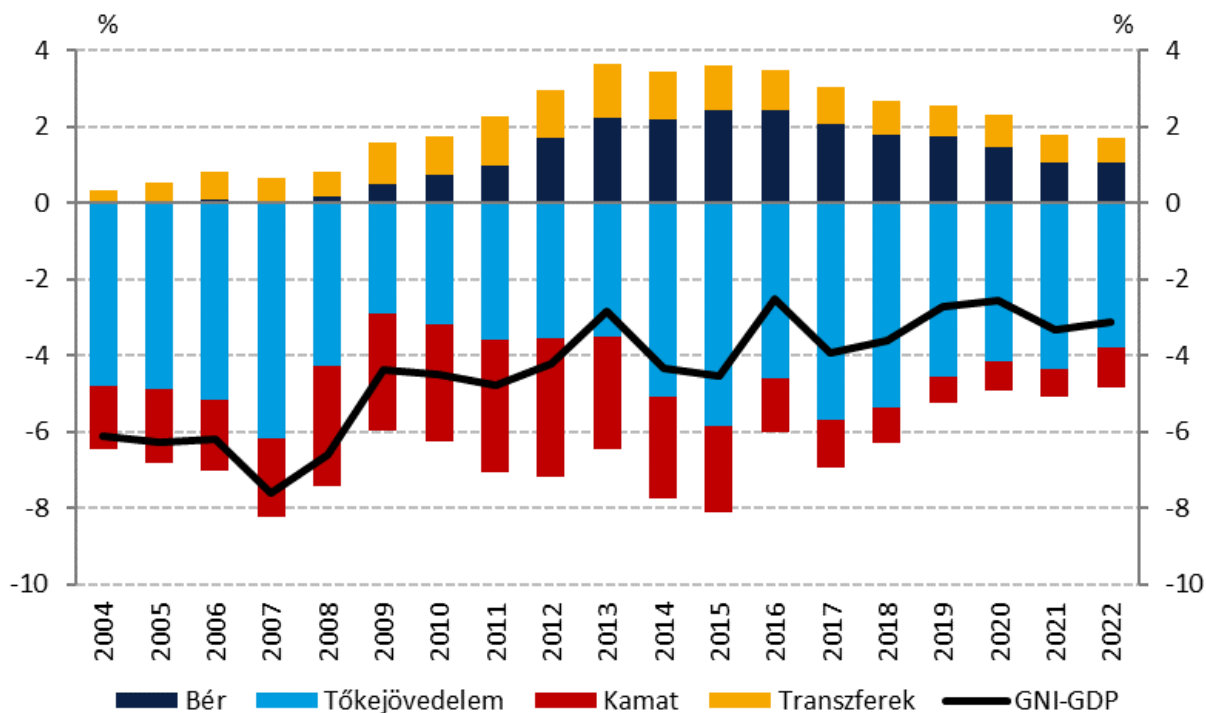
Megjegyzés: A körök nagysága az ágazatok összes FDI-állományon belüli súlyával arányos

Forrás: Eurostat

A fenti gazdasági hatások mellett az FDI finanszírozásnak közvetlen, a hazai jövedelem szintjében megjelenő költsége is van, ami a GDP-GNI közötti eltérésben ragadható meg. A GDP és GNI közötti eltérés a GDP 3 százalékát tette ki az elmúlt 5 évben, vagyis a hazai szereplők rendelkezésre álló jövedelme (GNI) ennyivel maradt el a Magyarországon megtermelt jövedelemtől (GDP, 3. ábra). Az FDI források közvetlen költségét a GDP-GNI közötti eltérés döntő részét adó vállalati profit jelenti, ami az elmúlt 5 évben évente átlagosan a GDP 4,4 százalékával csökkentette a hazai jövedelmet. A jövedelemegyenleg többi tétele összességében enyhén pozitív volt: a külföldre fizetett kamatkidadások mérsékeltek voltak, amelyet több, mint ellensúlyozott az 1 évnél rövidebb ideig külföldön munkát vállalók bérének és a – döntően EU-tól származó – folyó transfereknek a jövedelmet növelő hatása. A külföldi tulajdonú nem pénzügyi vállalatok profitrátája az elmúlt években átlagosan 10 százalék közelében alakult az FDI-állomány arányában. Az FDI források másik, közvetettebb költségét azok a reálgazdasági használdozatok jelentik, amelyek a magas

importtartalomból, alacsony hozzáadott érték arányból, illetve munkaerőpiaci (el-szívó és prociklikus) hatásaiból adódnak. Annak érdekében, hogy e közvetlen és közvetett költségek többszörösen megtérüljenek az innováción, gazdasági felzárkózásra gyakorolt kedvező hatásokon keresztül, az FDI források bevonásakor fontos a magas hazai hozzáadott értékkel működő, magyar beszállítói kapcsolatokra építő ágazatok előnyben részesítése.

3. ábra: A GNI-GDP közötti eltérés felbontása és GDP arányos értéke

Megjegyzés: A 2022. évi adat a fizetési mérleg jövedelemegyenlege alapján becsült érték

Forrás: KSH, MNB.

A fentiek miatt a mennyiségi célok helyett kiemelt figyelmet érdemel a gazdaságfejlesztési célokat leginkább szolgáló FDI célzott bevonása. A gazdasági felzárkózás szempontjából kiemelt jelentőségű a termelékenységet növelő, magas hozzáadott értékű termelést ígérő ágazatok és projektek prioritizálása. Összességében a gazdasági növekedés finanszírozásában – a belső megtakarítások és az EU források mellett – a minőségi FDI beáramlása is kulcstényező, ami hozzájárul a termelékenységet és innovációt finanszírozó beruházások hatékony megvalósulásához, ezen keresztül pedig a sikeres és fenntartható gazdasági felzárkózáshoz.

„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaság.hu oldalon 2023. június 1-én.”